

Prof. İBRAHİM NECMİ DİLMEN (Ankara) : **Türk Tarih Tezinde Güneş - Dil Teorisinin Yeri ve Değeri:**

Tarihin bize uzak devirlerini ve hele prehistorya denilen tarihten önceki devirleri araştırma yolundaki çalışmaların kaynakları arasında, dil dokümanlarının özel bir yeri vardır. Çünkü jeolojik, arkeolojik ve antropolojik kaynakları bulmak için toprakların altlarına kadar inmek, geçmiş zamanın sırlarını âdetâ yeryüzünün derinliklerinden söküp çıkarmak lâzımdır; halbuki yine bu sırları bugünkü dillerin metodik analiziyle de elde etmek mümkündür. Yaşayan bir dilin koynunda onun ilk kuruluşundan beri geçirdiği bütün değişmelerin tarihi saklıdır. Bir dilin eldeki varlıklarını derinleştire derinleştire onun en eski şekline kadar varabiliriz. Bu yoldaki araştırmaların bizi götürdüğü sonuç, ilk yüksek kültürün dayandığı inanlar ve o inanları anlatmağa yarıyan sesler olur.

Bu seslerin tekâmül hatlarını takip ederek ilkel kültür dilini ve bunun yeryüzüne yayılışını bulabiliriz. Bu da karanlıklar içindeki prehistoryayı aydınlatmak yolunda büyük bir adım teşkil eder.

Bu hakikatin en iyi misalini, Türk tarih ve dil çalışmalarının birbirine sıkı sıkıya bağlı olan verimlerinde görebiliriz. **T ü r k T a r i h t e z i** 'nin ortaya koyduğu yeni ve büyük ışık, **T ü r k D i l t e o r i s i** 'nin de ilham kaynağı olmuştur. Bilmukabele, Türk Dil teorisi de Türk Tarih tezinin delilleri arasında mühim bir yer tutmaktadır.

Türk Tarih tezini, en toplu olarak, *Tarih Kurumu* Asbaşkanı sayın *Profesör Bayan Âfet*, 9 Birincikânun 1935 te *Ankara Üniversitesi Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi*'nin açılma töreninde verdiği ilk tarih dersinde, şöyle ifade etmiştir:

«Dünyada yüksek kültürün ilk beşiği *Orta Asya*'daki *türk ana yurtları* ve o kültürü kuranlar ve bütün dünyaya yayanlar da *Türklerdir.*»

Bir çok *Avrupa* ve *Amerika* bilginleri tarafından yapılmış araştırmaların verimlerinden toplanarak bir sentez şeklinde ortaya konmuş olan bu Türk Tarih tezini, yalnız Türk bilginleri değil, bir çok değerli yabancı bilginler de teyit etmektedirler.

Tarihin klâsik olarak tanıdığı ilk medeniyetlerin daha ilerisine doğru yürümek isteyen her arayıcının önünde, bu medeniyetlerin ilk kaynağı ve merkezi olarak kendini gösteren yer *Orta Asya*'daki *türk ana yurtları*'dır.

Bu hakikatin böylece tesbiti, genel tarih konsepsiyonu bakımından olduğu kadar, dil araştırmalarının veçhesini kurmak yönünden de çok önemlidir. Çünkü, neolitik devirde *Orta Asya*'da kültür kurmuş ve bunu *Avrupa*'ya, *Amerika*'ya ve dünyanın her tarafına yaymış olan bir ulus, elbette yarattığı kültür eserlerinin adını ve bu eserlere bağlı fikir sistemlerini birlikte götürmüş ve içlerine girdiği uluslara da yaymıştır.

İşte bu prensipten hareket eden dil çalışmaları da, insanlığın ilk kültür dilinin mekanizmasını araştırmağa koyulmuş ve bunun sonra dünya kültür dillerini kurmaktaki büyük ve esaslı rolünü bir teori halinde ortaya koymuştur.

G ü n e Ő - D i l T e o r i s i adını taşıyan bu lengüistik görüş, iki yıldan beri *Ankara Üniversitesi Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi*'nde türk gençlerine okutulmakta ve *Türk Dil Kurumu* tarafından broşürler ve belletenlerle yayılmakta olduğu gibi, geçen seneki *Üçüncü Türk Dil Kurultayı*'nin müzakerelerine de mihver olmuştur. Bu neşriyattan elde bulunanları ve en son olarak *Bükreş*'te toplanan «*Congrès international d'Archéologie et d'Anthropologie préhistorique*» e arkadaşıml Profesör *Hasan Reşit Tankut*'un yaptığı kommünikasyonun türkçe ve fransızca metinlerini de Kurultay üyelerine sunmuş bulunuyoruz. Bu Türk Dil teorisinin ana hatlarını bir kere de Kurultayı şereflendiren tarih bilginlerinin gözü önüne koymağı bir vazife sayıyorum:

Neolitik devrin fecrinde bu medeniyeti idrak eden insanın hayvanî ihtiyaçlar ve istekler fevkinde olarak edindiği ilk yüksek duygu ve inan, **g ü n e Ő**'te varlığın en yüksek kudretini bulmak inancı olduğu, prehistoryanın verimlerinden biridir. Son yıllarda *Sovyet İlimler Akademisi*'nin *Şimal Beyaz Denizi* sahillerinde yaptığı kazılar ve araştırmalar, ziraat devrinden daha önce, çobanlık ve avcılık devirlerinde bile, **g ü n e Ő** sembollerinin kullanıldığını ortaya koymuştur. Bu buluşun büyük önemi, **g ü n e Ő** e verilen yüksek değerin, ziraatin bilinmesiyle ve insanların bir yerde yerleşip toprağa bağlanmasıyla başlamadığını, bundan daha eski olduğunu meydana koymasındadır.

Eski insanların inanları üzerine derinleşen her tarihçi, *Mezopotamya*'da, *Mısır*'da, eski *Hint*'te, eski *İran*'da, eski *Amerika*'da, hasılı dünyanın her yerinde ve her yurdunda güneşe, aya, yıldızlara tapıldığını görür. Bunu, tarih bilginleriyle dolu olan şu Kurultayda izah ve isbata hacet bile yoktur.

İşte Türk Dil teorisinin birinci prensipi, bu hakikatten ilham almakta, ilk kültür dilinin g ü n e ş 'e ait olarak kullanılan bir ana kökten doğduğunu kabul etmektedir.

G ü n e ş, bütün varlığın kaynağı olan bir yüksek kudret şeklinde alınınca, kültür diline esas olan konkre ve abstre bütün genel mefhumların da bu kaynaktan doğmuş olacağı tabiidir. Altı kategoride toplanan bu mefhumlar, elinizdeki broşürde sayılmıştır.

Bu genel mefhumlarla birlikte, g ü n e ş 'i bütün varlıkların kaynağı tanıyan insan, kendi varlığını da onunla birleştirmiş ve benlik mefhumunu yine bu esasa bağlamıştır.

Türk Dil teorisi, bir kere g ü n e ş 'i, şuur ve idrake dayanan insan dilinin ana mefhumu olarak aldıktan ve bütün genel mefhumları buna bağladıktan sonra, ilkin g ü n e ş 'e verilen ve sonra bütün öteki mefhumları da anlatmağa yarıyan ilkel adın fonetik kuruluşunu araştırmıştır.

İnsanlığın daha hayvanlıktan ayırt edilemediği devirlerde el ve yüz işaretlerine refakat eden karışık ve müphem haykırışlar bir insan dili olarak alınamayacağına göre, bu seslerin g ü n e ş idraki devresinde aldığı ilk net şekil, a ğ fonemi olmak icap eder.

Bu fonemin vokali olan a, insan gırtlığının çıkarabildiği net seslerin en basiti ve en kolayıdır. Sonradan zaman ile bu vokalin semantik kıymeti, kendisinden sonra gelen konsona geçmiş, vokal başlıca fonetik bir değer olarak u, ı, o, e, i, ü, ö gibi değişmelere de uğramıştır.

Ana fonemin ilk konsonu olarak aldığımız ve o k u n m a z g adını verdiğimiz ğ, ilkin yalnız a vokalinin uzatan fonetik bir işaret olduğu halde, sonradan vokalin taşıdığı anlam bu konson üzerinde temerküz etmiş ve bu da zaman ile bir çok değişmelere uğramıştır. Bu değişmelerin ilk safhası ğ nin y ve v seslerini almasıyla görülür. Uzun zamanlar alan bu değişmeler, nihayet dört kategoride 21 konson doğurmuştur, ki bu kategorileri de broşürde görüyorsunuz.

Bu 21 konsonun, 8 vokalle okunuşları, g ü n e ş te toplanan bütün ana mefhumların ifadesi için geniş bir sâha açmıştır. Mâna bilhassa kendilerinde toplanan bu konsonlar, zaman ile bir yandan ana kök mefhumlarını ifadeye yaramakla beraber, bir yandan da bu mefhumlarda bir çok nüansları göstermeğe hizmet etmişlerdir.

İşte Türk Dil teorisinin ikinci prensipi, konsonların bir vokal ile birlikte ek olarak da bir takım mânalar almalarıdır. Bu ek mânalar da yedi grupta toplanmaktadır.

Broşürde ayrı ayrı gösterildiği üzere, bu yedi gruptan birincisi olan m, b, v, p, f konsonları, doğrudan doğruya e g o yani b e n mefhumunu temsil ederek, ana kök anlamının taallük ettiği süje veya objeyi göstermektedir. Bunu takip eden üç grup, psikolojinin, fikirlerin birbirine bağlanması hakkındaki en yeni görüşlerine uyararak, ana süje veya objeye yakın veya epeyce uzak, yahut pek uzak olan sâhaları gösterir, ki bunlar da sırasıyle n, ş - ç, s - c, z - j, l konsonlarıdır.

Sâha anlamına gelen bütün bu konsonlar, mefhumun yaygınlığını anlatmak yoluyla müsbet mefhumları kurdukları gibi, mânanın ana süje veya objeden uzaklaşmasını göstermek yoluyla de menfi anlamlar vücuda getirirler.

Bundan başka, bütün bu sâha gösteren konsonlar, çok defa bir ğ yerine de geçerler.

d ve t konsonları yapıcılık, yaptırıcılık, yahut yapılmış olmaklık anlamlarını; r konsonu, ifade edilen mefhumun herhangi bir nokta veya sâhada takarrür ve temerküzünü ifade ederler. k, ğ, y, g, h konsonları da ana kök anlamını üzerine alarak temsil etmek, yahut kelimenin mânasını tamamlayarak onu isimlendirmek, tayin ve ifade etmek rollerini yaparlar.

İşte bu yedi grupta toplanan ek mânaları, her kelimenin başındaki ana kök anlamıyla birleştirerek yapılan etimolojik analizlerle kelimelerin mânaları üzerine, bugüne kadar hiç bir suretle temin edilememiş, yepyeni bir ışık verilebilmektedir. Şimdiye kadar bir kelimenin neden dolayı şu veya bu mânayı ifade ettiğini izah eden hiç bir analiz metodu ortaya konamamıştı. Halbuki Güneş - Dil teorisi, bu noktayı çok canlı bir surette tenvir ediyor. Hattâ türlü dil gruplarında aynı mânaya, yahut birbirine yakın mânalara gelen kelimelerin de hep bir kaynaktan doğduğunu ortaya çıkarıyor.

Bu neticeler, teorimizin doğruluğunu, başka her türlü nazari delilden daha büyük bir kuvvet ve canlılıkla isbat etmektedir.

Güneş - Dil etimolojik analizleri, bir yandan her kelimenin ilkel mefhumu g ü n e ş 'ten ve onda toplanan genel mefhumlardan doğduğunu, ilk ana mefhumun kelimenin başında bulunan veya düşmüş olan bir ana kökte bulunduğunu, bir yandan da kelime

mefhumunun ana köke takılan ek mânalarla kurulduğunu göstermek yolunda yapılmaktadır. Bunun için de ilkönce kelime, bugünkü şeklinde düşmüş olan vokal ve konsonlar yerlerine konularak, her biri bir vokal ve bir konsondan mürekkep monofonemler halinde gösterilir. Bu arada konson değişimleri ve aynı konsonun birbiri ardınca tekrür edemeyeceği göz önünde tutulur. Sonra, her bir monofonemin medlûlüne göre kelimenin ilkel kuruluşu ve mânası araştırılır.

Şeklen basit gibi görünen bu analiz metodu, kelimelerin ilkel anlamlarını ve kuruluşlarını meydana çıkarmakla kalmıyor. Kelimenin prehistorik ve historik tekâmüllerini takip ederek tarihin karanlıklarını aydınlatmak gibi büyük bir hizmet de ifa ediyor. Güneş - Dil teorisinin bu hizmeti, Türk Tarih tezini ne yolda delillendirdiğini göstermek üzere bir kaç misal vermek isterim:

I — Ârî kelimesi:

Ârî kelimesi, *Hint - Avrupa* veya *Hint - Cermen* ırkının ilk adı olarak ileri sürülmektedir. *Hindistan, İran, Kafkasya* ile bütün *Avrupa*'ya yayılmış olan milletlerin prehistorik ana kaynağı denilen *Ârîler*'in kimler olduğu ve bunlara niçin bu isim verildiği, *Avrupa* bilginlerince sarîh olarak gösterilememektedir. Yalnız bütün *Hint - Avrupa* ırkının ve bunların dillerinin şu kaynaktan geldiğine inanılmaktadır. Bu ırkın ilkel yeri olarak da *Orta Asya* yalyâsınının cenubu garbî tarafları tahminî bir surette ileri sürülmektedir.

Ârî ve Arya kelimelerinden bu ilkel ırkın mahiyetini ve dilin intikal etmek yolunda şimdiye kadar *Avrupa*'ca yapılan teşebbüslerin verimini, *Walde - Pokorny*'nin *Hint - Cermen* dilleri ana kök lûgati: «Vergleichendes Wörterbuch der Indogermanischen Sprachen» ve *O. Schrader* ve *A. Nehring*'in: «Reallexikon der Indogermanischen Altertumskunde» adlı eserlerinden ve *Adolphe Pictet*'nin «Les origines indo-européennes ou les Aryas primitifs» isimli kitabından hülâsa edelim:

«A r y a kelimesi, sanskrit dilinde sıfat olarak «sadık, sevimli, âlâ» ve isim olarak «efendi, hâkim» anlamlarına gelmektedir. Bunun en basit şekli *Veda*'larda a r i şeklinde görülür. *Zendavesta*'da kelime a y r i y a şeklinde «sadık, hakşinas» anlamlarınadır. Farsça e r kelimesinin ve İ r a n isminin buradan geldiği tahmin edilmektedir. Kelimenin fiil anlamına olan şekilleri de sanskritte a r ve zentçede e r e 'dir, ki ilk an-

lamı «aleltilak hareket» tir. Buradan «yukarıya doğru hareket» ve «bir maksada doğru hareket» mânalı kelimeler doğmuştur. Aynı kelimenin *Keltler*'de ve *Cermenler*'de de asalet sahibi bir ırk veya sınıf ismi olarak kullanıldığı ve bir çok has isimlerin başına geldiği görülmektedir. İ r a n yer isminde olduğu gibi, İ r l a n d a adasının adında da bu kelimenin köküne tesadüf edilmektedir.»

Avrupa kaynaklarının verdikleri bu mânalara göre kelimeleri Güneş - Dil metoduyla analiz edelim:

	1	2	3	4	
Ar	:	ağ	+ ar	+ . + .	
Er	:	eğ	+ er	+ . + .	
Ere	:	eğ	+ er	+ eğ	+ .
Ari	:	ağ	+ ar	+ iğ	+ .
Arya	:	ağ	+ ar	+ iy	+ ağ
Ayriya	:	ay	+ ir	+ iy	+ ağ

1. — Ağ, eğ: Ana köktür. Yalnız son kelimedede bunun ğ si ye değişerek ana kök yerini tutan bir prensipal kök halini almıştır.

G ü n e ş aslından gelen anlamları, burada şunlardır:

- Kuvvet, kudret
- Hararet, parlaklık
- Hareket

2. — Ar, er, ir: Ana kök anlamının herhangi bir süje veya objede takarrür ve temerküz ettiğini belli eden ektir.

Bu ekle birleşerek husule gelen Ağ + ar = ağar = ar ve Eğ + er = eğer = er sözleri kendisinde kuvvet, kudret, hararet, hareket mefhumları takarrür etmiş bulunamı anlatır. İşte kelimenin «efendi, hâkim, asil, âlâ» anlamları, ana kökün «kuvvet ve kudret» mefhumundan, «sadık, sevimli, hakşinas» mânaları, ana kökün «hararet, parlaklık» anlamından, hareket fikri de ana kökün «hareket» mânasından doğar.

3. — Eğ, iğ iy: Kelimenin mânasını tamamlayan, tayin eden ifade eden eklerdir. Bu ekler katılınca e r e ve â r i kelimelerinin teşekkülleri ve mânaları da ortaya çıkmaktadır.

4. — Ağ: Süje veya obje gösteren ektir. Böylece â r i vasfını haiz olan şahısların topuna veya onların oturduğu yere a r y a veya a y r i y a denildiği anlaşılır.

Şimdi, bu kelimelerin nazirlerini türk dili lehçelerinde arıyalım:

*Büyük Türk Lûgati'*ne göre türk dilinin *yakut* lehçesinde a r kelimesi «âlâ» mânâsınadır. A r ı, a r ı ğ, a r ı k kelimeleri, *Divanü Lûgat - it - Türk'te*, *Orhon* kitabelerinde, *Radloff'un Türk Lehçeler Lûgati'*nde ve başka bütün türk lûgat kitaplarında, hemen bütün türk lehçelerine yaygın olarak şu mânalara gelmektedir: «Afif, halis, halâl, iffetli, ismetli, lekesiz, muazzez, mübarek, muhterem, mukaddes, münezzeh, namuslu, nazif, necip, nezih, pâk, saf, şerefli, tâhir, tayyip, temiz»... Bu mânalar «âlâ, sadık, sevimli, hakşinas» mefhumlarının hangi ana kaynaktan geldiğini gösterir.

Yine türkçede e r kelimesi «adam, insan, erkek, mert, kahraman» mânalarıyla bütün lehçelerde kullanılmaktadır. Bu da «efendi, hâkim, asil» mânalarının kaynağıdır.

Yine türkçede e r m e k «bir yere varmak, maksada erişmek» mânâsınadır, ki «bir maksada doğru hareket» anlamının kaynağı da buradadır.

Yalnız şu türk kelimelerinin ortaya atılması, â r i ve â r y a kelimelerinin ana türk dilinden kaynaklandığını göstermeğe kâfidir. Bu böylece sabit olunca, *Âriler'*in ana yurtları da türk ana yurdundan başka bir yer olamayacağı kolaylıkla istidlâl olunur.

A r, e r, a r ı - veya - â r î, a r y a - veya - a y r i y a kelimelerinin bütün mânalarını böylece ışıklandıran Güneş - Dil teorisi, tarihin ve prehistoryanın çok kıymetli bir yardımcısı olmak şerefini dâva ederse, bunda kendisine hak vermemeğe imkân tasavvur edilebilir mi?

II. — *Kelt - Selt kelimesi:*

Sayın Kurultay üyelerine sunduğumuz belletenlerden biri, *türk - kelt* dillerinin karşılaştırılmasına dair arkadaşım Profesör Doktor Saim Ali Dilemre'nin fransızca bir etüdünü havidir. *Orta Asya'dan Avrupa'ya* medeniyet getiren prehistorik göçler, garbî *Avrupa'da Ligürler'*den sonra *Kelt* veya *Selt*, yahut *G a l*, *G a l a t*, *G o l*, *G o l u v a* denilen bir halk grubunu yerleştirmektedir. Bunlardan bir kısmı, sonradan *Anadolu'ya* da geçerek *Galatya'da* yerleşmişlerdir. Profesör *Paul Topinard*, bunların brakisefal türk kabilelerinden *Kalaç* kabilesi olduğunu isbat etmiştir. Profesör *Guillard* da bu fikirdedir.

Kelt veya *Selt* kelimesi hakkında avrupa diltçiliğinin bilgileri de şöyle hülâsa edilebilir:

Seltizanların ileri gelenlerinden *Henri Hubert*, bu kelimeyi türkçe «çelmek» sözünde görülen ç e l aslından getirmekte ve buna «vurmak» mânasını vermektedir.

Schrader ve *Nehring*'in «Reallexikon der Indogermanischen Altertumskunde» adlı eserlerinde, *Herodote*'un bunlara *Keltin* ismini verdiği, *elen* dillerinde *Keltioi* ve *Keltai*, lâtincede *Celtae* denildiği, daha sonraları *elence*'de *Galitai* ve lâtincede *Gallici* şekillerine tesadüf edildiği gösterilmektedir.

Glück, Kelt dilinde *cel* sözünün «yükseltmek» mânasına olduğunu, buna *to* eki getirilerek «yüksek, âli» anlamına *Celtio* kelimesinin kurulduğunu ileri sürüyor. *Lâtince* *Celus* ve *litvanca* *Keltas* kelimelerinin «yüksektilmiş» demek olduğunu da ilâve ediyor.

Rhyas ise, *Kelt* kelimesine «muharip» mânasını vererek *litvanca* «vurmak» anlamına gelen *Kalti* ve *lâtince*'de «kırmak, bükmek, eğmek» mânasına *Cello* kelimeleriyle istişhat ediyor.

Bu malûmatı aldıktan sonra *Kelt* ve *Selt* kelimeleriyle nazirlerini bir de *Güneş - Dil* miyarına vuralım:

	1	2	3	4
A) Kelt	: e ğ	+ ek	+ e ğ	(1) + et
Galat	: a ğ	+ ag	+ a ğ	(1) + at

1. — A ğ, e ğ: Ana köktür. *Güneş* aslından olarak burada şu mânalara gelir:

- a) Işık, parlaklık, zekâ
- b) Kuvvet, kudret, büyüklük, yükseklik
- c) Hareket.

2. — A g, e k: Ana kök anlamını kendinde temsil eden prensipal elemanlardır. Ana kök düşerek bu elemanlar onun yerine geçmiştir.

3. — A ğ, e ğ: Kelimenin mânasını tamamlayan, tayin ve ifade eden eklerdir. Bu ekin ğ si sonradan l ye değişmiştir.

Buraya kadar gösterdiğimiz üç elemanla *Gal* ve *Gol* kelimeleri de meydana çıkar. Bu kelimeleri ve mânalarını tam anlamak için, türk dilindeki nazirleriyle birlikte gösterelim: *Ek* kelimesi, türkçede «âkil, akıllı, âlim, dâhi, fatin, kâmil, kârâşına, kebir, tecrübeli» anlamlarınadır [*Kamus tercümesi* ve *Anadolu-*

nun her yerinden yaygın bir surette gelmiş derleme fişleri]. Bunun Ö ğ e şekli, *Divanü Lûgat - it - Türk'te* de «dâhi» mânasına yazılıdır. Bu kelimedenden gelen e k e l i k yine *Kamus* tercümesinde «deha» mânasınadır. Yine bu kelimedenden «kemal bulmak» mânasına e k e l e ş m e k, «azametli, kibirli» mânasına e k e m e n kelimeleri derleme fişlerinde görülüyor.

Baştaki vokal düşerek kalan k e monosilâbından da şu kelimeler türemektedir: K e l e n = kebir [*Radloff*, 2 nci cilt, *Sart* lehçesi]; K e l e ş = bahadır, kerim, şeci, zarif [*Kamus* tercümesi, *Konya halkiyat ve harsiyatı*]; K e l e r m e k = azamet satmak [derleme fişleri]; K e l e t m e k ve K ı l ı t m a k = tefahür etmek [*Aybetülhakayik*].

	1	2	3	4	5	6
Eke	: eğ +	ek +	eğ +	.	+ .	+ .
Öge	: öğ +	.	+ eğ	.	+ .	+ .
Ekelik	: eğ +	ek +	eğ (1) +	ik	+ .	+ .
Ekemen	: eğ +	ek +	em +	en (nğ-ğ)	+ .	+ .
Ekeleşmek	: eğ +	ek +	eğ (1) +	eğ (ğ)	+ em	+ ek
Kelen	: eğ +	ek +	eğ (1) +	en (nğ-ğ)	+ .	+ .
Keleş	: eğ +	ek +	eğ (1) +	eğ (ğ)	+ .	+ .
Kelermek	: eğ +	ek +	eğ (1) +	er	+ em	+ ek
Keletmek	: eğ +	ek +	eğ (1) +	et	+ em	+ ek
Kılıtmak	: ığ +	ık +	ığ (1) +	ıt	+ ım	+ ak

Bütün bu kelimelerde ana kökün bir yandan «parlaklık, aydınlık, ışık, zekâ» anlamları, bir yandan da «büyüklük, kemal, kuvvet, kudret» mânaları açıkça görülmektedir.

Bu kelimelerin ilk üç unsurları G a l ve G o l kelimelerinde de aynen görülür:

	1	2	3
Gal	: ağ +	ag +	ağ (1)
Gol	: oğ +	og +	oğ (1)

Bu analiz, G a l ve G o l denilen kavimlerin türk *Aka*'lardan ibaret olduğunu açıkça gösterir.

4. — A t, e t. Kelimedeki anlamı yapan veya yaptıran faili, yayut kelime mânasının yapılmış olduğunu anlatır.

Görülüyor ki K e l t ve G a l a t sözleri, zekâ, kuvvet ve kudret, büyüklük ve yükseklik sahibi olan bir kavmin adı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir kere bu mefhumu böylece tayin ettikten sonra, *Mezopotam-*

ya'da *Kaldéen* ve *Keldanî* diye anılan K e l d 'lerin de yine bu türk oymağından geldiğine kolayca hükümlenir:

	1	2	3	4	5	6
Keld	:	eğ	+ ek	+ eğ (1)	+ ed	+ . + .
Kaldé	:	ağ	+ ak	+ ağ (1)	+ ad	+ eğ + .
Kaldéen	:	ağ	+ ak	+ ağ (1)	+ ad	+ eğ + en (nğ - ğ)
Keldanî	:	eğ	+ ek	+ eğ (1)	+ ad	+ ağ (n) + iğ

1 2 3 4
B) Selt: eğ + es + eğ (1) + et

Kelimenin bu şekilde ikinci unsur olarak görülen s konsonu, - kelimenin *Avrupa* dillerinde s ile değil c ile yazılması karinesiyle - k dan değişme olarak alınabilir. Bu halde K e l t ile bir olur ve yukarıdaki izahlar buna da tatbik olunur.

Bununla beraber kelime s li olduğu halde de izah edilebilir:

1. — E ğ: Ana köktür. Burada şu anlamlara gelir:

- Işık, aydınlık, parlaklık, zekâ
- Kuvvet, kudret, büyüklük, yükseklik
- Ses, söz
- Ateş, hararet, hareket

2. — E s: Ana kök anlamının oldukça geniş bir sâhada tezahürünü gösterir.

3. — E ğ: Kelimeyi tamamlayıp mânasını tayin ve ifade eder. Kelimenin teşekkülünde bu ğ, 1 ye değişmiştir.

4. — E t: Kelime anlamını yapan ve yaptıranı gösterir elemandır.

Bu analize göre S e l t kelimesinin alabileceği anlamları şu türk kelimelerinde görebiliriz:

a) Zekâ anlamlı kelimeler:

Söl = Ehliyet, hüner, iktidar, kabiliyet, marifet, salâhiyet
[Radloff, dördüncü cilt, *Kazan* lehçesi].

S e l e t = İktidar, maharet [Radloff, dördüncü cilt, *Kazan* lehçesi].

b) Büyüklük ve yükseklik anlamlı kelimeler:

S e l e k = Cömert, kerim, sahi [*Türk Dili lûgati*, derleme fişleri].

S e l i k = Kibar, zarif [*Elidrakillisan-il-Etrak*].

S e l m e k = Mütekebbir olmak [*Derleme fişleri*].

c) Söz anlamlı kelimeler:

S e l ç i k = Belig, fasih [Derleme fişleri].

d) Hararet ve hareket anlamlı kelimeler:

S a l ç ı ğ = Anif, makhur [Radloff, dördüncü cilt, *Sagay* ve *Koybal* lehçeleri].

S a l ç ı m a k = Hışımlanmak, unf ile muamele etmek [Radloff, dördüncü cilt, *Sagay* ve *Koybal* lehçeleri].

S a l d ı r ı ş = Hamle, hücum, savlet, taarruz, tecavüz [Kamusu Türkî, *Türk Dili lûgati*]

S a l d ı r m a k = Hamle etmek, hücum etmek, iktiham etmek, savlet etmek, taarruz etmek, tecavüz etmek, teha-cüm etmek [Kamusu Türkî, derleme fişleri].

Bu kelimeler görüldükten sonra, *Avrupa* dillerinde S e l d j o u k ve S e l t z u k şekillerinde yazılan S e l ç u k isminin de S e l t 'lerle ilgili olduğu kendiliğinden meydana çıkar.

Bu ismin ve yukarıda geçen kelimelerin analizlerini de S e l t kelimesiyle karşılaştıralım:

	1	2	3	4	5	6	7
Selt	:	eğ + es + eğ (l) + et			+ . + .		+ .
Söl	:	ög + ös + öğ (l) + .			+ . + .		+ .
Selet	:	eğ + es + eğ (l) + et			+ . + .		+ .
Selek	:	eğ + es + eğ (l) + ek			+ . + .		+ .
Selik	:	eğ + es + eğ (l) + ik			+ . + .		+ .
Selmek	:	eğ + es + eğ (l) + em		+ ek	+ .		+ .
Selçik	:	eğ + es + eğ (l) + eğ (ç) + ik		+ .	+ .		+ .
Salçığ	:	ağ + as + ağ (l) + ağ (ç) + ığ		+ .	+ .		+ .
Salçımak	:	ağ + as + ağ (l) + ağ (ç) + ım + ak		+ .	+ .		+ .
Saldırış	:	ağ + as + ağ (l) + ıd		+ ır + ığ (ş) + .			
Saldırmak	:	ağ + as + ağ (l) + ad		+ ır + ım + ak			
Seltçuk	:	eğ + es + eğ (l) + et		+ eğ (ç) + uk + .			

Görülüyor ki *Güneş - Dil teorisi*, basit görünen, fakat çok esaslı olan analizleri sayesinde, yalnız *G a l a t - K e l t - S e l t* isimlerinin mânalarını ortaya koymakla kalmıyor; türk *Kalaç* kabilesinin, *Mezopotamya*'daki *Keld* - veya - *Keldani*'lerin ve hattâ *Orta Asya*'dan gelerek *İran* yaylâsiyle *Anadolu*'da hüküm süren türk *Selçukî*'lerin, *Orta Anadolu Galatları* ve *garbî Avrupa Kelt* - veya - *Selt*'leri ile hep bir asıldan geldiğini meydana çıkararak, tarihe yeni ufuklar da açıyor.

Aynı zamanda, *Büyük Britanya* adasındaki *Galles* kıtasıyla eskiden *Fransa* ve *şimalî İtalya*'ya verilen *Galya* ismi, *merkezî Anadolu*'ya eskiden verilen *Galatya* adı ile şimdiki *Galiçya* kıtasının ismi de bunlara bağlanarak coğrafya isimlerinin de aynı analizle izahı yolu açılmaktadır. Bunların hep *G a l* 'lar ve *G a l a t* lar yeri demek olduğunu anlamak için kuruluşlarına bakmak kâfidir:

	1	2	3	4	5	6
Galles	:	ağ + ag + ağ (l)	+ ağ (l)	+ eğ (s)	+ .	
Galya	:	ağ + ag + ağ (l)	+ ay	+ ağ	+ .	
Galatya	:	ağ + ag + ağ (l)	+ at	+ iy	+ ağ	
Galiçya	:	ağ + ag + ağ (l)	+ iç	+ iy	+ ağ	

III. — *Ankara kelimesi:*

Güneş - Dil analizlerinin coğrafya isimleri üzerindeki verimleri de tarihe büyük hizmetler edebilmektedir. Buna misal olarak, Türkiye Cumhuriyetinin merkezi olan *Ankara* şehrinin ismi üzerinde bir az durmak iterim.

Avrupa dillerinde *Angora* ve yerli şivesine *Angara* ve *Engürü* şekillerinde geçmiş olan *Ankara* adının, hem Türkiye Cumhuriyetinin merkezi olan şehre, hem de onun yanından geçen nehre verildiği malûmdur. Yalnız, bu ismin şehirden nehre mi, yoksa nehirden şehre mi geçtiği şimdiye kadar tesbit edilmemiştir.

Halbuki bu isim yalnız *Orta Anadolu*'da görülmüyor. *Orta Asya*'nın *Şarkı Şimalî* taraflarında, *Baykal* gölünün sularını *Yenisey* nehrine ulaştıran bir nehrin adı da bütün haritalarda *Angora* 'dır. Bu nehrin suladığı mıntakaya da «*zône d'Angora*» adı verilmektedir. Bu müşahede, kelimenin «su» anlamıyla ilgisini göstermek için kâfidir. ,

Bu kelimeler şöyle analiz edilebilir:

	1	2	3	4	5
A) Ankara	:	ağ + an + ak + ar + ağ			
Angora	:	ağ + an + ag + or + ağ			
Engürü	:	eğ + en + eg + ür + üğ			

1. — *Ağ, eğ*: Ana köktür. Burada anlamı *su* 'dur.

2. — *An, en*: Ana kök mefhumunun en yakın sâhaya yayıldığını, yani suyun etrafına taşıp muhitini irva ettiğini gösteren ektir.

3. — A k, a g, e g: Bu anlamı tayin ve ifade ile isimlendiren ektir.

Bu üç eleman birleşerek husule gelen a ğ a n a k, a ğ a n a z, e ğ e n e g şekilleri kaynaşarak a n k, a n g, e n g fonemleri halini alır. Bu şekilde alınırsa analiz şöyle kısılır:

	1	2	3
B) Ankara :	ank	+ ar	+ ağ
Angora :	ang	+ or	+ ağ
Engürü :	eng	+ ür	+ üğ

Bu takdirde 1 numaralı eleman birinci analizdeki 1, 2, 3 numaraları tophyarak «oldukça geniş su» mânasını verir. Genizden gelen n ler de düşerek teşekkül eden a k ve a g fonemlerinin türkçede s u anlamına delâletleri, hâlâ bütün türk lehçelerinde suyun hareketi a k m a k söziyle ifade edilmesiyle de sabittir.

4. — A, o r: Ana kök anlamının, yani s u 'yun bir objede takarrür ettiğini, daimî olarak bulunduğunu gösteren ektir. A k a r kelimesi türk lehçelerinin hepsinde m a ı c a r î demektir. Su mefhumunun takarrür ettiği objeyi de sonuncu:

5. — A ğ eki göstermektedir.

Şu halde, A n k a r a ve A n g o r a isimleri hep kendisinde su daimî ve mütekarrir olarak bulunan bir objenin adı demek oluyor ki, böyle bir obje de ancak bir nehir olabilir. Demek oluyor ki, *Angora* muntakasından *Anadolu*'ya gelen pek eski dedelerimiz, orada topraklarını sulayan nehrin adını da birlikte getirmişler, *Ankara* çayına ve onun yanı başında kurdukları şehre de vermişlerdir.

Bu bir kaç örnek, *Güneş - Dil teorisi*'nin tarih ve coğrafya kelimelerini analiz etmekle nasıl yeni hakikatler ortaya koyduğunu göstermeğe kâfidir, zannederim.

Şu izahlardan sonra, meselâ *Roma*'nın kuruluşundan önce *İtal*-ya yarımadasında yerleşmiş olan *Etrüsk*'lerin de *Türk*'lerden ibaret olduğu, bu yarımada'nın garbindaki deniz parçasına verilen *Tyrrhenien* adının *Turan*'a nisbet edildiği, *türk İskit*'lerin adlarını *Skandinavya* yarımadasına götürdükleri, hasılı tarih ve coğrafya isimlerinin analizleriyle klâsik tarihin muammaları çözümlü ortaya konulduğu kolaylıkla anlaşılır.

Türk Tarih ve Dil tezlerinin bu el ele verişinden çıkan ve çıkacak olan yüksek görüşler üzerine sayın *Kongre'nin* dikkatini celbetmeği ilmî bir ödev saydım.

Bütün bu historik, prehistorik ve lengüistik biliş ve buluşlarımız, bir yüksek dehânın yalnız himayesi değil, daimî ilhamı, daimî irşadı, daimî faaliyeti sayesinde ortaya çıkabilmektedir. O da *Türk Tarih ve Dil Kurumları'nı* kuran ve koruyan *Ulu Önderimiz Atatürk'tür*. Sözümü bitirmeden, bu kürsüden onun yüce ilmî rehberliğine sonsuz şükranlarımı tekrarlarım.

Prof. Dr. B. LANDSBERGER (Ankara) : **Ön Asya Kadim tarihinin esas Meseleleri (*)**.

Greklere önceki antik dünya, hafriyat ve araştırmalar sayesinde, gittikçe artan bir vuzuhla, önümüze çıkmaktadır. Cihan tarihi başlangıcı, yazılı kaynakların ilk çıktığı andan itibaren edilecek olursa, en aşağı 2500 yıl daha uzamıştır. *Mezopotamya* ve *Anadolunun* muhtelif yerlerinde, kültür tarihinin cereyanını, yüksek kültürün zuhurundan başlayarak tabaka tabaka takip edebiliyoruz. Görüldüğüne göre, insanların içinde ötedenberi uyuyan, beşerî kültürün ilk kaynaklarına ve menşesine nüfuz etmek temayülü, ilk iptidai durumların, -bilhassa XIX uncu asrın sonlarına doğru ilim âleminde mutad olan- «rekonstrüksiyon»'u yoluna baş vurmada tatmin ediliyor. Bilhassa bugün her yerde, az veya çok vuzuhla, tarihî seyrin esas hâdiselerinin bilgisi sayesinde, zaman ve mekânın bağlarından kurtulmak arzusu belirlemektedir. Eski antik ilmi, bilgiye karşı bu temayülü gerçekten tatmin edecek cevaplar verebiliyor mu? Müsaade buyurulursa bu esasın ihtiva ettiği problemler heyeti mecmuasını bazı metodik düşünüş yoliyle, taslak suretinde dahi olsa, ilkin tahlil ettikten sonra bazı misallerle aydınlatacağım.

Mevzuumuzu tanzime yarayacak olan vahdet mefhumlarını ararken, ilkin, kısmen popüler düşünmekten, kısmen de tarih felsefesinden alınarak tatbikinde ilmin terakkisinde müsmir olduğu çoktan beri anlaşılacak bir takım mefhumlar görürüz. Bunlar bizim için bir «heuristique» prensip kıymetini hâizdirler. Yani: Biz bütün araştırmalarımızda bunların kabili tatbik olup olmadıklarını

(*) «Frühgeschichte» nin mukabili olarak alınmış olan «Kadim Tarih» yerine «İlk Tarih» de denebilir.